

BOSNA I HERCEGOVINA
AGENCIJA ZA STATISTIKU
BOSNE I HERCEGOVINE

MD 1
Metodološki
Dokument

METODOLOŠKO UPUTSTVO
INDEKS PROMETA TRGOVINE NA MALO
Kratkoročne poslovne statistike

Sarajevo, 2014.

Izdaje: Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine,
Zelenih beretki 26, 71000 Sarajevo,
Bosna i Hercegovina

Odgovara: Zdenko Milinović, direktor

Pripremili:

- Odsjek za uslužne statistike, Agencija za statistiku BiH;
- Odjeljenje za uslužne statistike, Republički zavod za statistiku RS;
- Odsjek za statistiku usluga i vanjske trgovine,
Federalni zavod za statistiku FBiH

Lektor:

Dizajn:

Štampa:

Molimo korisnike Publikacije da prilikom upotrebe podataka obavezno navedu izvor

Indeks prometa trgovine na malo

OSNOVNE INFORMACIJE

Statističke institucije u BiH

Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine - BHAS

Sektor za poslovne statistike

Odsjek za uslužne statistike

Zelenih beretki 26

71000 Sarajevo

Kontakt osoba

Alen Bajramović

tel: (+387)33 911 955

e-mail: alen.bajramovic@bhas.ba

web: www.bhas.ba

Federalni zavod za statistiku Federacije Bosne i Hercegovine – FZS

Sektor za poslovne statistike

Odsjek za statistiku usluga i vanjske trgovine

Zelenih beretki 26

71000 Sarajevo

Kontakt osoba

Sanja Ambrožić

tel: (+387)33 407 031

e-mail: sanja.ambrozic@fzs.ba

web: www.fzs.ba

Republički zavod za statistiku Republike Srpske – RZS RS

Sektor za poslovne statistike

Odjeljenje za uslužne statistike

Veljka Mladenovića 12d

78000 Banja Luka

Kontakt osoba

Jelena Glamočika

tel: (+387)51 332 718

e-mail: jelena.glamocika@rzs.rs.ba

web: www.rzs.rs.ba

S A D R Ź A J

SKRAĆENICE	4
1. UVOD	5
2. KONCEPTUALNI OKVIR	6
2.1. Cilj	6
2.2. Svrha	6
2.3. Klasifikacije	6
2.4. Pravni osnov	7
2.5. Nadležne institucije	7
3. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA	8
3.1. Definicije	8
3.2. Statistička populacija	9
3.2.1 Jedinica posmatranja	9
3.2.2 Jedinica izvještavanja.....	9
3.2.3 Teritorijalni obuhvat	9
3.3. Okvir uzorka	10
3.4. Stratifikacija	11
3.5. Izbor uzorka	13
3.6. Tretman neodgovora	15
3.7. Ostala uključenja i isključenja	17
3.8. Preciznost procjena	17
4. ORGANIZACIJA ISTRAŽIVANJA	19
4.1. Nadležnosti statističkih institucija	19
4.2. Izvor podataka	19
4.3. Način prikupljanja podataka.....	19
4.4. Obrada podataka	20
4.5. Kompilacija indeksa	21
4.5.1. „Backcasting“	23
4.5.2. Nominalni i realni indeksi	24
4.5.3. Kalendarsko i sezonsko prilagođavanje izvornih indeksa.....	25
4.5.4. Metode podešavanja (desezoniranja) podataka	25
4.6. Periodičnost.....	27
4.7. Diseminacija podataka.....	27
4.8. Planirane promjene u metodi izračuna indikatora.....	27
4.9. Revizija podataka.....	27
4.10. Zaštita podataka	28
4.11. Međunarodna uporedivost podataka	29
PRILOZI	30

SKRAĆENICE

<i>APIF</i>	Agencija za posredničke, informatičke i finansijske usluge
<i>BHAS</i>	Agencija za statistiku BiH
<i>COICOP</i>	Klasifikacija lične potrošnje prema namjeni
<i>CPA</i>	Klasifikacija proizvoda u Evropskoj zajednici
<i>CPC</i>	Središnja klasifikacija proizvoda
<i>CPI</i>	Indeks potrošačkih cijena
<i>CV</i>	Koeficijent varijacije
<i>ESS</i>	Evropski statistički sistem
<i>Eurostat</i>	Statistički ured Evropske unije
<i>FIA</i>	Finansijsko informatička agencija
<i>FZS</i>	Federalni zavod za statistiku Federacije BiH
<i>ISIC</i>	Klasifikacijom djelatnosti Ujedinjenih naroda
<i>KD BiH 2010</i>	Klasifikacija djelatnosti Bosne i Hercegovine 2010
<i>KPPD BiH 2010</i>	Klasifikacija proizvoda po djelatnostima Bosne i Hercegovine 2010
<i>NACE Rev.2</i>	Statistička klasifikacija ekonomskih djelatnosti u Evropskoj zajednici
<i>PDV</i>	Porez na dodanu vrijednosti
<i>PEEI</i>	Glavni evropski ekonomski pokazatelji
<i>RZSRS</i>	Republički zavod za statistiku Republike Srpske
<i>RTI</i>	Indeks prometa trgovine na malo
<i>SA</i>	Sezonsko prilagođavanje
<i>SE</i>	Standardna devijacija (standardna greška)
<i>SPR</i>	Statistički poslovni registar
<i>STS</i>	Kratkoročne poslovne statistike
<i>V</i>	Varijansa
<i>WDA</i>	Kalendarsko prilagođavanje

1. UVOD

Istraživanje trgovine na malo predstavlja dio sveobuhvatnih statističkih istraživanja kratkoročnih poslovnih statistika koje se sukcesivno razvijaju pod jedinstvenim metodološkim okvirom za sve djelatnosti poslovne ekonomije u skladu sa dokumentom “Metodološki okvir za razvoj kratkoročnih poslovnih statistika u BiH”.

Kroz projekat saradnje sve tri statističke institucije u BiH harmonizirane su postojeće metodološke odredbe i na osnovu zajedničkog upitnika (M KPS TRG 01) i usaglašenog uputstva, od januara 2013. godine se provodi redizajnirano mjesečno istraživanje trgovine na malo. Cilj provođenja modifikovanog istraživanja trgovine na malo jeste da se uskladi proizvodnja mjesečne statistike trgovine na malo u BiH sa EU-STS regulativom.

Metodološki okvir za kompilaciju indeksa prometa trgovine na malo i ostalih indikatora iz ove oblasti sadržani su u Aneksu C Uredbe Vijeća (EU) broj: 1165/98 o kratkoročnim poslovnim statistikama iz 1998. godine, kao i njenim naknadnim izmjenama i dopunama (u daljem tekstu EU-STS regulativa). Indeks prometa trgovine na malo predstavlja dio akcionog plana Eurostata namijenjenog razvoju statističkog sistema u segmentu kratkoročnih poslovnih statistika.

O značaju indeksa prometa trgovine na malo govori i činjenica da on predstavlja jedan od glavnih evropskih ekonomskih pokazatelja (**PEEI** - *Principal European Economic Indicators*) čija je svrha pravovremeno pružanje informacija Evropskoj centralnoj banci (ECB), te sve većeg značaja i korištenja službenih statističkih podataka, prije svega za podršku ekonomskim i socijalnim reformama.

Nadležne statističke institucije u BiH ulažu velike napore s ciljem razvoja modernog statističkog sistema. Naravno, ovim putem potrebno je istaći doprinos predstavnika statističkih institucija država članica EU na projektima koji se provode u BiH sa ciljem jačanja statističkog sistema BiH i njegovog potpunog usaglašavanja sa važećim metodologijama i propisima EU.

Ova publikacija namijenjena je svim korisnicima koje zanima način provođenja istraživanja trgovine na malo na teritoriji Bosne i Hercegovine. To se prije svega odnosi na domaće institucije i korisnike statističkih podataka, kao što su donosioci odluka u našoj zemlji, poslovni subjekti, istraživačke ustanove i šira javnost, kao i ključne korisnike u EU i ostalim međunarodnim organizacijama. Pored toga, ovaj metodološki dokument namijenjen je osobama direktno uključenim u proces provođenja istraživanja, odnosno zaposlenicima u statističkim institucijama BiH, kao i izvještajnim jedinicama.

2. KONCEPTUALNI OKVIR

2.1. Cilj

Jedan od glavnih ciljeva izračuna indeksa prometa trgovine na malo jeste da prikaže promjene nivoa ostvarenog prometa (nominalne i realne vrijednosti) i druge relevantne indikatore u oblasti trgovine na malo. Indeks prometa trgovine na malo jedan je od ključnih indikatora ekonomske aktivnosti zemlje koji pomaže organima državne uprave i preduzećima iz privatnog sektora u procesu donošenja odluka. Primjenjuje se i za procjenu rezultata maloprodajnog sektora, potrošnje stanovništva, kao i pri izračunu nacionalnih računa. Može imati značajnu ulogu u procjeni konkurentnosti različitih djelatnosti trgovine na malo.

2.2. Svrha

Svrha ovog statističkog istraživanja jeste dobijanje blagovremenih informacija o kretanju mjesečnog indeksa prometa trgovine na malo, tj. utvrđivanje dinamike ostvarenog prometa. Kao i kod drugih kratkoročnih poslovnih statistika apsolutna vrijednost nije najbolji pokazatelj dešavanja u određenoj djelatnosti, ali se praćenjem dinamike kretanja pojave mogu izvesti relevantni zaključci i dati projekcije za budućnost. Ukoliko su dostupni i mjesečni/kvartalni indeksi iz ostalih djelatnosti kratkoročnih poslovnih statistika moguće je utvrditi konjunkturu, tačke zaokreta, u ekonomskim ciklusima.

2.3. Klasifikacije

Struktura indeksa prometa trgovine na malo (engleski akronim *RTI- Retail Trade Index*) je određena nacionalnom klasifikacijom djelatnosti, uzimajući u obzir karakteristike sektora, kao i potrebu za adekvatnim indeksom čija je komparacija moguća ne samo na nacionalnom nego i internacionalnom nivou.

Pri izračunu indeksa trgovine na malo korištena je Klasifikacija djelatnosti Bosne i Hercegovine - **KD BiH 2010** koja je u potpunosti usklađena sa Evropskom klasifikacijom ekonomskih djelatnosti **NACE Rev. 2** i međunarodnom Klasifikacijom djelatnosti Ujedinjenih naroda (**ISIC - United Nation's International Standard Industrial Classification of all Economic Activities**). Budući da je Klasifikacija djelatnosti BiH u potpunosti usklađena sa evropskom i svjetskom klasifikacijom djelatnosti omogućena je uporedivost statističkih podataka i postignut važan korak u jačanju i unapređenju statističkog sistema u BiH.

Pri deflacioniranju ostvarenog prometa trgovine na malo korištena je Klasifikacija proizvoda po djelatnostima - **KPPD BiH 2010** koja je usklađena sa klasifikacijom proizvoda u Evropskoj zajednici (**CPA - European Classification of Products by Activities**) i Središnjom klasifikacijom proizvoda (**CPC- United Nation's Central product Classification**), tako da je i u ovom segmentu postignuta međunarodna uporedivost podataka.

2.4. Pravni osnov

Pravni osnov za provođenje mjesečnog istraživanja trgovine na malo čine sljedeći zakonski propisi:

- Zakon o statistici Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“ broj 26/04 i 42/04);
- Zakon o statistici Federacije BiH („Službene novine Federacije BiH“ broj 63/03 i 9/09) i
- Zakon o statistici Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“ broj 85/03).

Pored navedenih zakona, istraživanje podliježe smjernicama i uputama sadržanim u: Srednjoročnom statističkom programu Bosne i Hercegovine za period 2013-2016, odgovarajućim entitetskim programima i godišnjim statističkim planovima. Spomenuti programi i planovi sadrže detaljne informacije o zadatim ciljevima, predmetu, obavezama, rokovima i rezultatima istraživanja. Metodologija istraživanja usaglašena je sa Eurostat-ovim propisima o kratkoročnim poslovnim statistikama (EU-STS regulativa). Ovi propisi su obaveza za sve zemlje članice EU, ali i one koje nastoje u budućnosti postati dijelom evropskog statističkog sistema. Da bi postigle taj cilj neophodno je nacionalne propise i metodologije usaglasiti sa onima koji su na snazi u EU.

Propisi koji se odnose na segment kratkoročnih poslovnih statistika su:

- Uredba Vijeća (EU) br. 1165/98 o kratkoročnim poslovnim statistikama od 19. maja 1998.¹
- Uredba Evropskog parlameta i Vijeća (EU) br. 1882/2003 i 1158/2005 o izmjenama i dopunama Uredbe Vijeća 1165/98;
- Uredba Komisije (EU) br. 1503/2006 i Evropskog parlameta i Vijeća (EU) 1893/2006 o provedbi i izmjenama i dopunama Uredbe Vijeća (EU) br.1165/98 o kratkoročnim statistikama u pogledu definicija i varijabli, popisa varijabli i učestalosti prikupljanja podataka;
- Uredba Komisije (EU) br. 1178/2008 i 329/2009 i Uredba Evropskog parlameta i Vijeća (EU) br. 596/2009.

2.5. Nadležne institucije

Administrativnim uređenjem i zakonskim propisima utvrđeno je da na području Bosne i Hercegovine djeluju tri zvanične statističke institucije:

- Agencija za statistiku BiH (BHAS) sa sjedištem u Sarajevu - odgovorna za proizvodnju statistike za nivo BiH;
- Federalni zavod za statistiku Federacije BiH (FZS) sa sjedištem u Sarajevu - odgovoran za proizvodnju statistike za nivo Federacije BiH;
- Republički zavod za statistiku Republike Srpske (RZSRS) sa sjedištem u Banja Luci - odgovoran za proizvodnju statistike za nivo Republike Srpske.
- Podružnica Agencije za statistiku BiH u Brčko Distriktu - odgovorna za proizvodnju statistike na nivou Brčko Distrikta BiH.

¹ Prevod Uredbe sa njenim izmjenama i dopunama nalazi se na kraju publikacije

3. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

3.1. Definicije

Trgovina predstavlja skup aktivnosti prodaje robe i/ili pružanja usluga u cilju ostvarivanja dobiti ili nekog drugog društveno-ekonomskog cilja.

Trgovinska djelatnost (područje G) KD BiH 2010 obuhvata sljedeće oblasti:

- 45 - trgovina na veliko i na malo motornim vozilima i motociklima i popravak motornih vozila i motocikala;
- 46 - trgovina na veliko osim trgovine motornim vozilima i motociklima;
- 47 - trgovina na malo osim trgovine motornim vozilima i motociklima.

Trgovina na malo obuhvata aktivnosti preprodaje nove i rabljene robe krajnjim potrošačima odnosno stanovništvu za ličnu potrošnju ili upotrebu u domaćinstvu, koja se obavlja u prodavnicama, robnim kućama, na štandovima, putem pošte i interneta, uličnih prodavača, prodajom od vrata do vrata, putem potrošačkih zadruga, u aukcijskim kućama itd.

Promet je ukupan fakturisani iznos koji preduzeće, izvještajna jedinica, obračuna za prodane robe ili pružene usluge tokom referentnog perioda trećim licima što odgovara njihovoj tržišnoj vrijednosti.

Ostvareni promet uključuje i ostale troškove povezane sa prodajom (transport, pakovanje, itd.) prenijete na kupca, čak i ako su ti iznosi posebno iskazani na fakturama. Porez na dodanu vrijednost (PDV) i ostali odbitni porezi direktno povezani s prometom, sve carine i poreze na dobra i usluge fakturisane od strane jedinice isključeni su iz prometa. Umanjenja cijena, rabati i diskonti kao i vrijednost povratne ambalaže isključuju se iz ostvarenog prometa. Umanjenja cijena, rabati i bonusi naknadno priznati klijentima (na primjer na kraju godine) ne uzimaju se u obzir.

Prema ovoj definiciji, uključeni su:

- Prodaja proizvoda,
- Prodaja proizvoda proizvedenih od strane podugovarača,
- Prodaja robe kupljene radi preprodaje (u istom stanju u kojem je primljena),
- Fakturisane usluge,
- Fakturisani troškovi za pakovanje i transport,
- Fakturisani odrađeni sati rada za treće osobe - samo podugovaranje,
- Fakturisana montaža, instalacije i popravci,
- Obračunate rate (po fazama plaćanja),
- Subvencije na proizvode².

Prihodi koji su u računima preduzeća klasifikovani kao ostali poslovni prihodi, finansijski dohodak i izvanredni dohoci i prihodi na računima preduzeća su isključeni iz ostvarenog prometa.

² Subvencije na proizvode je teško ukalkulisati, tako da su one izostavljene kod izračuna indeksa prometa trgovine na malo.

U tu skupinu se ubrajaju:

- PDV i slični odbitni porezi direktno povezani s prometom i sve carine i porezi na robu ili usluge fakturirani po jedinici,
- Provizije,
- Davanje u najam i iznajmljivanje,
- Iznajmljivanje vlastitih proizvodnih jedinica i mašina trećim licima,
- Davanje u zakup stana u vlasništvu preduzeća,
- Prihodi od licenci - naknade,
- Primici od osoblja (npr. prijevoz radnika, kantina),
- Isporuka proizvoda i usluga u okviru jedinice posmatranja,
- Prodaja vlastitog zemljišta, objekata i stalnih sredstava,
- Prodaja ili najam vlastitih nekretnina,
- Prodaja dionica,
- Kamate i dividende,
- Ostali izvanredni prihodi.

Navedene stavke mogu se uključiti u promet ukoliko je on ostvaren u glavnoj djelatnosti izvještajne jedinice.

3.2. Statistička populacija

3.2.1 Jedinica posmatranja

Istraživanjem su obuhvaćeni poslovni subjekti/pravna lica koji su prema glavnoj djelatnosti registrovani da obavljaju djelatnost trgovine na malo, osim trgovine motornim vozilima i motociklima (oblast 47 - KD BiH 2010), te u manjoj mjeri poslovni subjekti koji su prema glavnoj djelatnosti razvrstani u druge djelatnosti, ali obavljaju i djelatnost trgovine na malo.

3.2.2 Jedinica izvještavanja

- Poslovni subjekti/pravna lica koji su u Statističkom poslovnom registru prema svojoj glavnoj djelatnosti registrovani u djelatnostima trgovine na malo – oblast 47, područja G, KD BiH 2010³ i
- Poslovni subjekti/pravna lica koji su prema glavnoj djelatnosti registrovani u drugim djelatnostima (izvan oblasti 47), ali ostvaruju značajan promet od trgovine na malo. Istraživanjem nisu obuhvaćeni preduzetnici.

3.2.3 Teritorijalni obuhvat

Istraživanjem su obuhvaćeni poslovni subjekti/pravna lica koji se bave djelatnošću trgovine na malo, osim trgovine motornim vozilima i motociklima na teritoriji BiH.

³ Izvod iz KD BiH 2010 za područje G (oblast 47) – Trgovina na malo, osim trgovine motornim vozilima i motociklima, nalazi se na kraju publikacije u Prilogu.

3.3. Okvir uzorka

Za određivanje okvira uzorka koristi se Statistički poslovni registar - SPR⁴. Statistički poslovni registar predstavlja jedinstveni okvir svih administrativnih poslovnih registara i koristi se pri provođenju statističkih istraživanja u BiH.

Osnovni izvori podataka za SPR su administrativni poslovni registri koje vode entitetski zavodi za statistiku zajedno sa nadležnim poreskim upravama - Federalni zavod za statistiku sa Poreznom upravom FBiH, Republički zavod za statistiku RS sa Poreznom upravom RS-a, kao i Ekspozitura Agencije za statistiku BiH u Brčko Distriktu sa Poreznom upravom DBBiH. Podaci o poslovnim prihodima i broju zaposlenih u Federaciji BiH dobiju se posredstvom Finansijsko informatičke agencije (FIA) na osnovu Statističkog aneksa godišnjeg računovodstvenog izvještaja, dok se u Republici Srpskoj podaci dobijaju posredstvom Agencije za posredničke, informatičke i finansijske usluge (APIF) na osnovu godišnjih finansijskih izvještaja.

Jedan od izvora podataka za SPR su i informacije dobijene iz redovnih statističkih istraživanja: mjesečno istraživanje trgovine na malo (obrazac M KPS TRG 01) i kvartalno istraživanje distributivne trgovine (obrazac K KPS TRG 02). Podaci o glavnoj djelatnosti poslovnih subjekata se u SPR-u kontinuirano ažuriraju tokom godine i uzimaju se u obzir prilikom kreiranja uzorka za narednu godinu.

Obzirom da je uzorak za mjesečno istraživanje potrebno izabrati prije završetka kalendarske godine, odlučeno je da se kao osnova za izradu okvira koristi SPR sa stanjem na dan 30.11. u kojem se, između ostalih, nalaze i podaci iz završnih računa za prethodnu godinu. To znači da su jedinice uzorka aktivni poslovni subjekti/pravna lica koji imaju podatke iz završnih računa za prethodnu godinu (broj zaposlenih i finansijski podatak) i čija je osnovna djelatnost registrovana u okviru oblasti 47- KD BiH 2010.

Prije samog dizajniranja i izbora uzorka izvršena je detaljna analiza raspoloživih podataka SPR-a. Budući da se kroz istraživanje prikupljaju podaci o prometu, predmetni metodolozi su odlučili da primarna stratifikaciona varijabla bude finansijski podatak iz okvira, a kao druga stratifikaciona varijabla da se koristi broj zaposlenih. Prema tome, odlučeno je da se iz okvira isključe poslovni subjekti/pravna lica s godišnjim finansijskim podatkom manjim od 100.000 KM, jer imaju neznatno učešće u ukupnom prometu. Na osnovu te analize donesena je odluka o kreiranju okvira za izbor uzorka, kao i dizajnu uzorka.

Da bi pravna lica bila uključena u okvir za izbor uzorka trebaju zadovoljiti sljedeće uslove:

- da su aktivna (popunjeni podaci iz godišnjeg finansijskog izvještaja za 2012. godinu);
- da su poslovni subjekti/pravna lica (preduzetnici se ne uključuju);
- da se bave djelatnošću trgovine na malo kao glavnom djelatnosti.

⁴ SPR zajednički vode i ažuriraju sve tri statističke institucije u BiH.

3.4. Stratifikacija

Da bi se osigurala reprezentativnost uzorka i smanjile uzoračke greške vrši se stratifikacija prema unaprijed zadanim kriterijima. Stratifikacija je proces formiranja stratuma, odnosno manjih grupa koje su unutar sebe homogene, a između sebe heterogene. Nakon toga slijedi proces uzorkovanja.

Stratifikacija ciljne populacije za ovo istraživanje je izvršena prema, klasi finansijskog podatka (finansijski izvještaj za prethodnu godinu) i djelatnosti preduzeća u okviru trgovine na malo. Kao pomoćna stratifikaciona varijabla koristi se broj zaposlenih.

Oznake stratuma u ovom istraživanju uvedene su u sljedećem obliku:

Oznaka entiteta_3 ili 4 cifre NACE Rev. 2_Klasa finansijskog podatka_Cenzus uslov_Outlier uslov pri čemu:

- *Oznaka entiteta* ima sljedeće vrijednosti: 1 - Republika Srpska, 2 - Federacija BiH, 3 - Brčko Distrikt BiH
- *3 ili 4 cifre NACE Rev. 2* – Zbog velikog broja razreda KD BiH 2010 i za potrebe obrade podataka, neki razredi su spojeni u granu (47.2, 47.3, 47.8) ili izvedeni razred:
 - 47.54 i 47.59 su spojeni u izvedeni razred 47.55
 - 47.61 i 47.62 su spojeni u izvedeni razred 47.66
 - 47.71 i 47.72 su spojeni u izvedeni razred 47.03
 - 47.73 i 47.74 su spojeni u izvedeni razred 47.07
- *Klasa finansijskog podatka* – veličina preduzeća prema ukupnom godišnjem prometu, ima sljedeće vrijednosti:

Klasa finansijskog podatka	Ostvareni godišnji promet preduzeća
1	0 – 99. 999 KM
2	100.000 – 499.999 KM
3	500.000 – 1.999.999 KM
4	2.000.000 KM i više

- *Cenzus uslov* ima sljedeće vrijednosti:
 - 1 – ako preduzeće pripada finansijskoj klasi 4
 - 0 – ako preduzeće pripada finansijskim klasama 2 ili 3
- *Outlier uslov* ima sljedeće vrijednosti:
 - 1 – ako je ispunjen bar jedan od 2 kriterija:
 - broj zaposlenih je 20 i više
 - broj preduzeća u stratumu je manji ili jednak 10
 - 0 – u ostalim slučajevima

Za necenzus preduzeća, odnosno necenzus stratume izvršena je identifikacija outlier-a (vanjskih vrijednosti) prema sljedećim kriterijima:

1. broj zaposlenih je 20 i više
2. broj preduzeća u stratumu je manji ili jednak 10

Da bi se preduzeća koja ispunjavaju navedene kriterije, pravilno razvrstala u odgovarajuće stratume koriste se sljedeća pravila:

- a) Preduzeća koja ispunjavaju kriterij 1, treba prebaciti u odgovarajući stratum klase 4 (ako ta klasa postoji za istu djelatnost preduzeća). Ukoliko ne postoji klasa 4 odgovarajuće djelatnosti, potrebno je izvršiti ispitivanje pravila b) koje se odnosi na kriterij 2. U slučaju da pravilo b) nije zadovoljeno, preduzeća ostaju u odgovarajućem (outlier) stratumu.
- b) Za stratume koji ispunjavaju kriterij 2 i u kojima je broj jedinica manji ili jednak 5, bar u jednom od tih stratuma s istom djelatnošću, potrebno je pridružiti preduzeća iz klase 2 odgovarajućem (outlier) stratumu klase 3 (ako ta klasa postoji za istu djelatnost preduzeća). Ukoliko ne postoji (outlier) stratum klase 3 za istu djelatnost preduzeća, tada preduzeća ostaju u odgovarajućem (outlier) stratumu klase 2.

Napomena: Najprije se ispituje kriterij 1 i pripadajuće pravilo a) za preduzeća koja nisu u punom obuhvatu. Nakon toga, formira se privremeni stratum za koji se ispituje kriterij 2 i pripadajuće pravilo b).

Navedena pravila se nisu odnosila na Brčko Distrikt BiH, za koji je korišten puni obuhvat za sve klase.

Tabela 3.4.1: Finalni okvir u 2014. godini

	Broj jedinica u okviru
Bosna i Hercegovina	2883
Federacija Bosne i Hercegovine	1952
Republika Srpska	818
Brčko Distrikt BiH	113

Tabela 3.4.2: Okvir uzorka prema djelatnostima i klasama finansijskog podatka za nivo BiH

Djelatnost KD BiH 2010	Klasa finansijskog podatka			UKUPNO
	2	3	4	
47.11	230	123	129	482
47.19	152	76	76	304
47.2	62	35	25	122
47.3	32	116	186	334
47.41	42	22	3	67
47.42	1	0	1	2
47.43	0	7	0	7
47.51	29	12	8	49
47.52	155	126	78	359
47.53	11	9	1	21
47.54 + 47.59 → 47.55	82	57	26	165
47.61 + 47.62 → 47.66	36	23	6	65
47.63	0	0	0	0
47.64	12	4	1	17
47.65	1	4	1	6
47.71 + 47.72 → 47.03	144	38	30	212
47.73 + 47.74 → 47.07	125	135	64	324
47.75	8	16	6	30
47.76	107	42	19	168
47.77	0	12	2	14
47.78	45	27	8	80
47.79	0	12	0	12
47.8	2	0	0	2
47.91	0	7	0	7
47.99	8	19	7	34
UKUPNO	1284	922	677	2883

3.5. Izbor uzorka

Za prikupljanje i obradu podataka korišten je kombinovani metod uzorka i punog obuhvata u zavisnosti od veličine preduzeća (kriterij finansijske klase podatka). Uzorak je reprezentativni dio statističkog skupa, na osnovu kojeg se statističkim zaključivanjem procjenjuje cijela posmatrana populacija. Finalna alokacija, odnosno distribucija uzorka po stratumima je odrađena na spojenim podacima iz entiteta, dok je za Brčko Distrikt primijenjen puni obuhvat.

Alokacija je napravljena na sljedeći način:

- prema Neyman-u koristeći finansijski podatak
Neyman-ova (optimalna) alokacija se računa po formuli:

$$n_h = n \frac{N_h S_h}{\sum_{h=1}^H N_h S_h}$$

pri čemu je:

n - broj jedinica uzorka

H - broj stratuma

N_h - broj jedinica u okviru stratuma h ($h=1...H$)

S_h - standardna devijacija finansijskog podatka na nivou stratuma h

- prema proporcijama
Proporcionalna alokacija se računa po formuli:

$$n_h = n \frac{N_h}{N}$$

pri čemu je:

n - broj jedinica uzorka

N - broj jedinica okvira

N_h - broj jedinica u okviru stratuma h ($h=1...H$)

H - broj stratuma

- prosjek Neyman-ove i proporcionalne alokacije
- uzet je maksimum između Neyman-ove alokacije i prosječne vrijednosti Neyman-ove i proporcionalne alokacije
- primijenjeno pravilo da se u uzorku nalazi najmanje 8 jedinica u stratumu, kao i pravilo 15% obuhvaćenosti broja preduzeća po stratumu, što dovodi do povećanja veličine uzorka. Razlozi primjene ovih pravila su smanjivanje malog broja alociranih jedinica unutar stratuma, kao i minimiziranje pojave praznih stratuma, koji nastaju uslijed nemogućnosti prikupljanja podataka, te predstavljaju problem u daljoj obradi podataka.
- odlučeno je da se uzme ona alokacija kojom bi ukupna veličina uzorka na nivou BiH bila oko 20% od ukupne veličine okvira (necenzus dio)

Konačni izbor uzorka je izvršen koristeći paket „sampling“ programskog okruženja „R“.

Tabela 3.5.1: Finalni uzorak u 2014. godini

	Broj jedinica u uzorku
Bosna i Hercegovina	1368
Federacija Bosne i Hercegovine	813
Republika Srpska	442
Brčko Distrikt BiH	113

Izabrani uzorak trgovine na malo za 2014. godinu reprezentativan je na nivou Bosne i Hercegovine, kao i na nivoima Federacije BiH, Republike Srpske i Brčko Distrikta BiH.

Tabela 3.5.2: Finalni uzorak prema djelatnostima i klasama finansijskog podatka za nivo BiH

Djelatnost KD BiH 2010	Klasa finansijskog podatka			UKUPNO
	2	3	4	
47.11	41	24	129	194
47.19	34	18	76	128
47.2	18	21	25	64
47.3	18	21	186	225
47.41	10	22	3	35
47.42	1	0	1	2
47.43	0	7	0	7
47.51	17	12	8	37
47.52	34	26	78	138
47.53	11	9	1	21
47.54 + 47.59 → 47.55	21	18	26	65
47.61 + 47.62 → 47.66	9	20	6	35
47.63	0	0	0	0
47.64	8	4	1	13
47.65	1	4	1	6
47.71 + 47.72 → 47.03	39	20	30	89
47.73 + 47.74 → 47.07	24	25	64	113
47.75	8	16	6	30
47.76	21	16	19	56
47.77	0	12	2	14
47.78	9	24	8	41
47.79	0	12	0	12
47.8	2	0	0	2
47.91	0	7	0	7
47.99	8	19	7	34
UKUPNO	334	357	677	1368

3.6. Tretman neodgovora

Uprkos stalnim nastojanjima statističkih institucija u BiH da maksimiziraju broj jedinica skupa odgovora, postoji određeni broj preduzeća u skupu neodgovora. Ukoliko neka jedinica ne dostavi popunjen obrazac M KPS TRG 01, ona se tretira kao neodgovor. Također, ukoliko jedinica dostavi djelimično popunjen obrazac ili se utvrdi da dostavljeni podaci nisu tačni, ona se tretira kao neodgovor. Samo se jedinice koje dostave ispravno popunjen obrazac i u unaprijed određenom roku, smatraju jedinicama u odgovoru.

Ako preduzeće ne dostavi izvještaj u određenom roku, ono se ponovo kontaktira od strane nadležne statističke institucije u skladu sa utvrđenim procedurama.

Neodgovor preduzeća ima dva uticaja na podatke: prvo utiče na tačnost procjena, posebno kada se karakteristike preduzeća u skupu odgovora i neodgovora razlikuju, a drugo to doprinosi povećanju varijanse procjene uzorka, jer je tada uzorak manji od onog koji se prvobitno tražio.

Neodgovor preduzeća se tretira na jedan od sljedećih načina:

- *Imputacija nedostajućih podataka* - bazira se na historijskim podacima. U zavisnosti od dostupnosti historijskih podataka (prethodni mjesec, isti mjesec prethodne godine, prosjek prethodnog perioda), pomoćnih informacija i referentnog perioda određuje se najbolji metod imputacije. Imputacija se vrši za sva preduzeća finansijske klase prometa 4, te za stratume sa malom stopom odgovora u klasama 2 i 3. U istraživanju trgovine na malo koriste se sljedeće metode imputacije:

- a) Imputacija se vrši koristeći podatke preduzeća (jedinice u skupu neodgovora) istog mjeseca prethodne godine prilagođene za stopu rasta. Ovo predstavlja pogodan način imputacije za velika preduzeća, koja imaju vlastitu matricu sezonskih učinaka. Minimiziraju se moguće greške i outlieri sličnih preduzeća u skupu odgovora.

$$\text{Formula: } T_t = T_{t-1} \cdot \frac{T_{t-12}}{T_{t-13}}$$

Glavni nedostaci ove metode: podaci za prethodni period moraju biti poznati, ne uzima u obzir trend sličnih preduzeća, nije primjenjiv metod imputacije za mjesec u kojima se obilježavaju praznici (praznici kojima datum obilježavanja nije fiksiran već se pomjera svake godine, uglavnom vjerski praznici), ukoliko su se desile strukturne promjene, itd.

- b) Prilikom imputacije se koristi stopa rasta sličnih preduzeća (isti stratum) koja su u referentnom mjesecu bila u skupu odgovora. Ukoliko podaci preduzeća za prethodnu godinu nisu poznati, ovaj metod je veoma koristan. Može se koristiti za mjesec u kojem se obilježavaju praznici (vjerski praznici), neovisan je na strukturne promjene nastale tokom prethodne godine.

$$\text{Formula: } T_t = T_{t-1} \cdot \frac{\sum_{i \in M} T_t^i}{\sum_{i \in M} T_{t-1}^i}$$

pri čemu je M veličina podudarnog („matched“) dijela uzorka.

Glavni nedostaci ove metode: ne uzima u obzir sezonsku komponentu za preduzeća, inkorporirane su greške i outlieri sličnih preduzeća u skupu odgovora, itd.

- c) Prilikom imputacije koristi se prosjek podataka sličnih preduzeća (isti stratum) za prethodna tri mjeseca prilagođen za neodgovor. Ovaj metod se primjenjuje samo ako prethodne dvije metode nije moguće iskoristiti.

$$\text{Formula: } T_t = \frac{T_{t-1} + T_{t-2} + T_{t-3}}{3}$$

U nekim slučajevima je moguće kombinovati ranije navedene metode kako bi se dobile najbolje moguće procjene.

- *korekcija pondera* - za preduzeća kod kojih nije izvršena imputacija podataka neophodno je izvršiti korekciju inicijalnih pondera za stratum kojem preduzeće pripada;
- *u posebnim slučajevima* - preduzeće nije počelo sa radom, trenutno ne radi, u procesu likvidacije ili pogrešna djelatnost preduzeća vrši se imputacija nula za sve stavke (finansijski podatak). Međutim, za navedena preduzeća neće se vršiti korekcija pondera i tretiraju se kao preduzeća u skupu odgovora.

3.7. Ostala uključenja i isključenja

Preduzetnici koji su registrovani u djelatnostima trgovine na malo nisu uključeni u istraživanje. Statistički poslovni registar, još uvijek nije pravovremeno ažuriran, stoga je teško sa velikom sigurnošću potvrditi aktivnost/neaktivnost registrovanih poslovnih subjekata. Također, isključene su sve statističke jedinice populacije koje su prema finansijskoj klasi prometa razvrstane u klasu 1, tj. ostvareni godišnji promet je manji od 100.000 KM.

3.8. Preciznost procjena

U provođenju istraživanja trgovine na malo koristi se kombinovani metod punog obuhvata i stratifikovanog slučajnog uzorka. Kao posljedica toga javljaju se uzoračke greške koje se ne mogu izbjeći. Među najvažnijim faktorima koji utiču na veličinu uzoračke greške navode se veličina uzorka, dizajn uzorka i varijabilnost podataka.

Obzirom da se na osnovu uzorka procjenjuje određena karakteristika osnovnog skupa, različiti uzorci izabrani iz istog okvira populacije mogu dati različite vrijednosti procjene. Naravno, prilikom istraživanja vodi se računa o tome da uzorak bude što vjerodostojniji osnovnoj populaciji iz koje je izabran, kako bi i procijenjene vrijednosti karakteristike bile što tačnije. Da bi se utvrdila reprezentativnost uzorka, kao i tačnost rezultata koriste se različiti statistički pokazatelji. Najvažniji su standardna devijacija i koeficijent varijacije.

Standardna devijacija je apsolutna mjera disperzije i prikazuje raspršenost procijenjenih rezultata u odnosu na stvarne vrijednosti. Ona se još naziva i *standardnom greškom*. Cilj je da vrijednost standardne devijacije bude što manja, jer to znači da su procijenjene karakteristike tačnije.

Standardna greška (*SE*) se računa kao kvadratni korijen varijanse.

Na nivou stratuma varijansa se računa kao:

$$\hat{V}_h = \sum_{h=1}^H N_h^2 \frac{1-f_h}{m_{rh}} S_{yh}^2$$

pri čemu je:

$$f_h = \frac{n_h}{N_h} ; \quad S_{yh}^2 = \frac{1}{m_{rh}-1} \sum_{j=1}^{m_{rh}} (y_j - \bar{y}_h)^2 ; \quad \bar{y}_h = \frac{1}{m_{rh}} \sum_{j=1}^{m_{rh}} y_j$$

f_h - frakcija uzorka na stratumu h ($h=1...H$)

n_h - broj jedinica u uzorku stratuma h

N_h - broj jedinica u okviru stratuma h

m_{rh} - broj jedinica skupa odgovora stratuma h

\bar{y}_h - prosjek finansijskog podatka y_i na nivou stratuma h

S_h^2 - kvadrat standardne devijacije finansijskog podatka na nivou stratuma h

Ukupna varijansa je zbir izračunatih varijansi na nivou svakog stratuma:

$$\hat{V} = \sum_{h=1}^H \hat{V}_h$$

Koeficijent varijacije (CV) je relativna mjere preciznosti procjene i predstavlja odnos između standardne greške i aritmetičke sredine. Iskazan je u procentualnom iznosu. Ukoliko je preciznost procjene mala, potrebno je to naznačiti, a ukoliko se utvrdi da je procjena nedovoljno precizna, moguće je i da se takvi podaci ne objave.

$$CV = \frac{SE}{\bar{y}} \cdot 100, \text{ gdje je } \bar{y} \neq 0$$

Vrijednosti koeficijenta varijacije i poduzete mjere:

CV	Preciznost
$CV < 0,15$	Procjene precizne, objavljuju se
$0,15 \leq CV < 0,30$	Manje precizne procjene, upisuju se u zagradi
$CV \geq 0,30$	Procjene neprecizne, ne objavljuju se. Upisana tačka (.)

4. ORGANIZACIJA ISTRAŽIVANJA

4.1. Nadležnosti statističkih institucija

U provođenju istraživanja učestvuju sve tri statističke institucije u BiH. Na osnovu usaglašenih statističkih standarda i instrumenata za provođenje istraživanja Agencija za statistiku BiH obrađuje, objavljuje i diseminira rezultate krajnjim korisnicima. Entitetski zavodi i podružnica Agencije u Brčko Distriktu vrše pripremne radnje neophodne za uspješno provođenje istraživanja: štampanje obrazaca i dostavljanje regionalnim/kantonalnim uredima, davanje uputa za popunjavanje, prikupljanje popunjenih obrazaca, vrše ulaznu kontrolu (potpunost, logičku i računsku tačnost podataka na obrascu), pripremaju izvještaje za obradu i diseminaciju, unose podatke do određenog roka, te ih dostavljaju Agenciji za statistiku BiH.

4.2. Izvor podataka

Izvor podataka za popunjavanje obrasca M KPS TRG 01⁵ jeste knjigovodstvena ili druga relevantna dokumentacija. Ukoliko jedinica izvještavanja ne raspolaže preciznim knjigovodstvenim podacima, neophodno je izvršiti najbolju moguću procjenu.

Osnovna varijabla posmatranja je mjesečni promet poslovnog subjekta registrovanog u oblasti trgovine na malo, bez PDV-a. U skladu sa EU-STS regulativom PDV je obračunat i iskazan posebno. Podaci na obrascu M KPS TRG 01 se odnose na prethodni mjesec.

Podaci o prometu se prikupljaju za nivo poslovnog subjekta. Ukoliko preduzeće ima poslovne jedinice u drugom entitetu i/ili Brčko Distriktu potrebno je raščlaniti promet koji se odnosi na te jedinice.

Za jedinice izvještavanja koji su prema glavnoj djelatnosti registrovane u okviru oblasti 47 - KD BiH 2010 na obrascu (M KPS TRG 01) iskazuju ukupno ostvareni promet, tj. obuhvaćen je *promet od trgovine na malo kao i promet od ostalih djelatnosti*, ako ih poslovni subjekat obavlja. Poslovni subjekti kojima je glavna djelatnost registrovana izvan oblasti 47 - KD BiH 2010 na spomenutom obrascu iskazuju *samo promet ostvaren od trgovine na malo*.

4.3. Način prikupljanja podataka

Istraživanje se provodi izvještajnom metodom što znači da poslovni subjekat popunjeni obrazac prosljeđuje (u određenom roku) kantonalnom statističkom uredu Federalnog zavoda za statistiku Federacije BiH, područnom uredu Republičkog zavodu za statistiku Republike Srpske ili Podružnici Agencije za statistiku BiH u Brčko Distriktu. Početkom godine dostavlja se set obrazaca - M KPS TRG 01 (12 kompleta) svim izvještajnim jedinicama s ciljem da se na mjesečnom nivou prikupe potrebni podaci.

⁵ Obrazac se nalazi na kraju publikacije u Prilogu.

Vremenski rokovi za provođenje istraživanja trgovine na malo:

1. Rok za izvještajne jedinice da dostave obrazac je 10 dana od završetka referentnog perioda (t+10);
2. Rok za kantonalne/područne urede da dostave podatke entitetskim statističkim institucijama je 20 dana od završetka referentnog perioda (t+20);
3. Rok za entitetske statističke institucije da dostave podatke Agenciji za statistiku BiH je 25 dana od završetka referentnog perioda (t+25);
4. Rok za publikaciju podataka od strane statističkih institucija je 28 dana od završetka referentnog perioda (t+28).

Sudjelovanje u istraživanju je obavezno. Stopa odgovora (odziv izvještajnih jedinica) se neznatno razlikuje po entitetima. Posmatrano u cjelini, tj. na nivou BiH stopa odgovora se kreće od 90-99%.

4.4. Obrada podataka

Podaci prikupljeni od izvještajnih jedinica koje su uključene u istraživanje predstavljaju osnovu za procjenu podataka za cijelu populaciju. Na osnovu mikro podataka o prometu izvještajnih jedinica i njihovim agregiranjem na nivou stratuma djelatnosti - KD BiH 2010 izračunava se ukupan promet. Agregiranje prometa na više nivoe (grana, oblast, specijalni agregati) djelatnosti se vrši prije kompilacije indeksa.

Naime, proces izračunavanja indeksa prometa u trgovini na malo za nivo BiH se može predstaviti u nekoliko koraka:

- 1) Polazna osnova su pojedinačni podaci prometa po preduzećima (X_i - administrativni finansijski podatak). Ponderisanje se vrši zbog različitog stepena vjerovatnoće izbora jedinice u uzorak. Izračun pondera se vrši po stratumima uzorka.
- 2) Stratumi (h) su definisani na nivou razeda i grane djelatnosti - KD BiH 2010 i veličinom preduzeća (klasa finansijskog podatka 2-4). Inicijalni ponder predstavlja recipročnu vrijednost vjerovatnoće izbora jedinice u uzorak. Izračunava se kao količnik broja jedinica u okviru i broja jedinica u uzorku.
- 3) Međutim, u slučajevima neodgovora neophodne su odgovarajuće korekcije inicijalnih pondera. Ukoliko za izvještajnu jedinicu nije izvršena imputacija podataka, vrši se korekcija pondera za stratum kojem preduzeće u neodgovoru pripada. Ponder korigovan za neodgovor dobije se kao odnos broja jedinica u okviru stratuma h i broja jedinica koje su odgovorile na nivou stratuma h .

$$w_i = \frac{N_h}{m_{rh}}$$

pri čemu je:

w_i - ponder za jedinicu i , $i=1...n$ (konačni w_i se računa na nivou stratuma prema navedenoj formuli i pridruži se svakoj jedinici i iz stratuma h)

N_h - broj jedinica u okviru stratuma h , $h=1...H$

m_{rh} - broj jedinica skupa odgovora stratuma h

- 4) Da bi se dobila vrijednost procijenjenih totala preduzeća po stratumima za konačnu korekciju koristi se **ratio estimator** r_h . On predstavlja odnos između administrativnog finansijskog podatka (godišnji finansijski podatak preduzeća iz SPR-a) i procijenjenog finansijskog podatka jedinica u skupu odgovora koji treba da se pridruži svakoj jedinici i iz stratuma h .

$$\text{Formula: } r_h = \frac{t_h}{\hat{t}_h}$$

- 4.1) Administrativni finansijski podatak se izračunava za jedinice iz okvira ($i=1...N$) na nivou stratuma h , i to kao suma administrativnih finansijskih podataka jedinica X_i za svaki stratum.

$$\text{Formula: } t_h = \sum_{i=1}^{N_h} x_i$$

- 4.2) Procijenjeni finansijski podatak se računa koristeći samo jedinice u skupu odgovora ($i=1...m_{rh}$) na nivou stratuma, i to kao suma proizvoda $w_i x_i$.

$$\text{Formula: } \hat{t}_h = \sum_{i=1}^{m_{rh}} w_i x_i$$

- 5) Ukupna procjena prometa na nivou svake jedinice i je proizvod ($y_i w_i r_h$) prikupljenog prometa y_i za jedinicu i , pondera te jedinice w_i i količnika r_h za stratum kojem pripada jedinica i .

Ukupna procjena prometa je zbir svih pojedinačnih procjena za svaku jedinicu iz skupa odgovora.

4.5. Kompilacija indeksa

Proces kompilacije indeksa za nivo BiH se sastoji od sljedećih faza:

1. Prvi korak jeste da se izračunaju totali prometa trgovine na malo na nivou stratuma djelatnosti - KD BiH 2010 za Federaciju BiH, Republiku Srpsku i Brčko Distrikt;
2. Objedinjavanjem podataka za sve tri teritorijalne jedinice dobiju se podaci o prometu za nivo BiH;
3. Totali prometa na nivou stratuma se sabiraju i na taj način agregiraju na više nivoe djelatnosti (grana, oblast, specijalni agregati);
4. Indeksi se dobijaju kao količnik prometa tekućeg perioda (za različite nivoe djelatnosti) i prometa ostvarenog u baznoj godini ili nekom prethodnom periodu.

- 4.1 Bazni indeksi - prikazuju relativne stope promjene prometa u tekućem razdoblju (y_t) u odnosu na prosjek bazne godine ($y_b = \emptyset 2010$).

$$\text{Formula: } i_t = \frac{y_t}{y_b} \cdot 100$$

- 4.2 Lančani indeksi - predstavljaju procentualnu promjenu prometa između tekućeg i prethodnog perioda. U trgovini na malo se računaju dvije vrste lančanih indeksa.

- 4.2.1 Lančani indeks (isti period prethodne godine): količnik prometa tekućeg perioda (y_t) i prometa u istom periodu prethodne godine (y_{t-12}).

$$\text{Formula: } i_{t-12} = \frac{y_t}{y_{t-12}} \cdot 100$$

- 4.2.2 Lančani indeks (prethodni period): količnik prometa tekućeg perioda (y_t) i prometa u prethodnom periodu (y_{t-1}).

$$\text{Formula: } i_{t-1} = \frac{y_t}{y_{t-1}} \cdot 100$$

Indeksi se, dakle, prvenstveno kompiliraju prema nivoima klasifikacije KD BiH 2010. Međutim, raširena je praksa da se oni kompiliraju i prezentiraju prema sljedećim robnim grupama:

- trgovina na malo osim trgovine motornim gorivima (oblast 47 isključujući 47.3),
- trgovina na malo prehrambenim proizvodima (47.11+47.2),
- trgovina na malo neprehrambenim proizvodima (47.19+47.4-47.9),
- trgovina na malo motornim gorivima (47.3).

Također, indeksi mogu biti prezentirani na nivou specijalnih agregata, definisanim u paragrafima 2 i 3 Aneksa C, EU-STS regulative 1165/98 uključujući njene izmjene i dopune.

Kao što je ranije rečeno, rezultati istraživanja se mogu iskazati i u obliku stopa rasta. Stope rasta predstavljaju procentualne stope promjene nivoa prometa tekućeg perioda u odnosu na prethodni period.

Mjesečne stope promjene izračunavaju se formulom: $s_t = \frac{\Delta y_t}{y_{t-1}} \cdot 100 = \frac{y_t - y_{t-1}}{y_{t-1}} \cdot 100$

Ukoliko nam je potrebna informacija o odnosu osvarenog prometa tekućeg perioda i istog perioda prethodne godine koristimo godišnje stope rasta.

Izračunavaju se formulom: $s_t = \frac{\Delta y_t}{y_{t-12}} \cdot 100 = \frac{y_t - y_{t-12}}{y_{t-12}} \cdot 100$

4.5.1. „Backcasting“

S ciljem razvoja statističkog sistema Bosne i Hercegovine, podržan kroz IPA 2008 Twinning projekt, sve tri statističke institucije BiH od januara 2013. godine provode redizajnirano mjesečno istraživanje trgovine na malo na osnovu jedinstvene metodologije koja je harmonizirana sa EU regulativom za kratkoročne poslovne statistike.

Pri izračunu indeksa, posebno kada se radi o podacima dobijenim istraživanjem provedenim na bazi uzorka, značajne promjene u metodologiji (obuhvat, promjena klasifikacije, metoda procjene, itd.) mogu izazvati velika odstupanja u dobivenim podacima i vidljive prekide serija. Međutim, te promjene nisu odraz stvarnih promjena u posmatranoj populaciji već su rezultat korištenih metoda procjene, dizajna uzorka, obuhvata i slično.

U slučaju ovako značajnih metodoloških promjena koje uzrokuju velika odstupanja vrijednosti procijenjenih totala, postoji potreba za „backcasting-om“- preračunavanjem historijske serije kako bi se izbjegao prekid i zadržala dosljednost i kontinuitet raspoložive serije podataka. Jedan način da se riješi ovaj problem jeste da se uradi ponovna procjena podatka za prethodne godine. Preračun se može uraditi metodom preklapanja („**overlapping**“) ili korištenjem metode „**matched sampling**“.

Prvi korak jeste preračun historijske serije podataka prema novoj klasifikaciji djelatnosti - KD BiH 2010, korištenjem tablice veza između KD BiH 2006 i KD BiH 2010. Zatim je izvršeno agregiranje podataka na zadatim nivoima stratuma djelatnosti, te su izračunate mjesečne stope rasta za period do januara 2006. do decembra 2012. godine.

Metoda preklapanja („**overlapping**“) znači da su podaci o prometu za decembar 2012. prikupljeni od istih poslovnih subjekata koji su i u uzorku za 2013. godinu. Na ovaj način se može izvršiti procjena podataka za decembar 2012. korištenjem pondera iz novog uzorka (za 2013.) tako da je nova procjena za decembar 2012. uporediva sa dobijenim podacima za januar 2013. godine.

Ukoliko se ne može koristiti metoda preklapanja, drugi način za preračunavanje serije podataka je da se primijeni metoda „**matched sampling**“ što podrazumijeva da se prvo uradi procjena podataka za januar 2013. godine (na nivou zahtjevanih agregata), te da se identifikuju preduzeća koja su bila u odgovoru u oba perioda posmatranja, tj. u decembru 2012. i januaru 2013. Na osnovu jedinica podudarnosti („**matching units**“), računaju se novi ponderi na nivou stratuma i radi procjena za oba perioda koja su međusobno uporediva (mogu se komparirati). Dobivene vrijednosti su podcijenjene, na isti način, tako da je uticaj na izračunate stope rasta skoro zanemariv. Procijenjene podatke za decembar 2012. dobijamo primjenom novih stopa rasta na ukupno procijenjenu vrijednost za januar 2013. godine.

Postupak „backcastinga“ se proveo po sljedećim fazama:

1. Historijska serija podataka je preračunata prema klasifikaciji djelatnosti - KD BiH 2010;
2. Ostvareni promet je iskazan na nivou stratuma djelatnosti kako je definisano dizajnom uzorka trgovine na malo za 2013.;
3. Izračunate su mjesečne stope rasta za period januar 2006. – decembar 2012.;
4. Nova serija podataka je dobijena korištenjem metoda „overlapping“ i „matched sampling“.

4.5.2. Nominalni i realni indeksi

Indeksi mogu biti iskazani u nominalnim i realnim vrijednostima, u zavisnosti da li su prilagođeni za uticaj promjene cijena ili ne.

Nominalni indeks prometa prikazuje odnos prometa u tekućem periodu i ostvarenog prometa u baznoj godini. Iskazan je u tekućim cijenama, neprilagođenim za uticaj inflacije.

Nominalna vrijednost prometa uslovljena je promjenom količine i promjenom cijene prodane robe. Da bi se vrijednosti korigovale za uticaj promjene cijena i omogućio uvid u kretanje realnih vrijednosti prometa provodi se *deflacioniranje*. Deflacioniranje je postupak eliminacije efekata promjene cijena kod vrijednosno izraženih pojava. Provodi se dijeljenjem nominalnih vrijednosti odgovarajućim indeksom cijena. Taj skupni indeks naziva se deflatorom. U principu kao deflator prodaje koristi se indeks cijena reprezentativan za određeni razred djelatnosti ili indeks cijena prodanih proizvoda.

U našem slučaju koristi se *indeks potrošačkih cijena* (CPI- *Consumer Price Index*). CPI se u Bosni i Hercegovini izračunava na osnovu reprezentativne liste proizvoda (u 2013. godini na listi se nalazilo 599 proizvoda). Svakog mjeseca prikuplja se oko 21000 cijena na unaprijed definisanom uzorku prodajnih mjesta na dvanaest geografskih lokacija.

Pri izračunavanju CPI koristi se Klasifikacija lične potrošnje prema namjeni (COICOP- *Classification of Individual Consumption by Purpose*) koja dijeli izdatke na dvanaest osnovnih odjeljaka proizvoda i usluga za koje se izračunavaju indeksi. Zahvaljujući vezi COICOP-a i CPA⁶, indeksi se povezuju na nivou razreda djelatnosti - KD BiH 2010 i provodi se deflacioniranje. Na taj način se indirektnom metodom dobiju *realni indeksi*, iskazani u stalnim cijenama. Oni predstavljaju osnovu za analizu i daju pravu sliku o promjenama i dinamici kretanja u djelatnostima trgovine na malo.

Faze provođenja deflacioniranja:

1. Deflacionira se promet prema razredima djelatnosti - KD BiH 2010;
2. Zatim se izračunaju potrebni totali, odnosno podaci se agregiraju na više nivoe djelatnosti;
3. Potom se prelazi na izračunavanje indeksa (bazni, lančani) prema ranije objašnjenom postupku.

Korištenjem navedene procedure izbjegnuto je ponderisanje indeksa.

⁶ Veza CPA i KD BiH 2010 objašnjena je u podnaslovu *Klasifikacije*.

4.5.3. Kalendarsko i sezonsko prilagođavanje izvornih indeksa

Indeksi prometa trgovine na malo iskazuju se u tri oblika što je u skladu sa zahtjevima Eurostata. Ostale zemlje su prilagodile svoje metodologije, koncepte, definicije i klasifikacije, ali i način prezentacije indeksa da bi se omogućila međunarodna uporedivost dobijenih rezultata.

Statističke institucije u BiH, uvažavajući način diseminacije podataka u EU, indekse objavljuje u sljedećim oblicima:

- izvorni (neprilagođeni) indeksi,
- sezonski prilagođeni indeksi - desezonirani indeksi (SA) i
- kalendarski prilagođeni indeksi (WDA)

Bazni indeksi prometa se objavljuju kao izvorni (neprilagođeni) indeksi i sezonski prilagođeni indeksi.

Indeksi prometa se, osim u odnosu na baznu godinu, računaju i u odnosu na isti mjesec prethodne godine (kalendarski prilagođeni). Podaci koji se porede sa istim periodom prethodne godine prezentiraju se i tumače u kalendarski prilagođenoj formi. To znači da su podaci korigovani za broj radnih dana u mjesecu, uticaj prijestupne godine, uticaj praznika (državnih i vjerskih), itd. U slučaju da navedeni kalendarski efekti značajno utiču na posmatranu vremensku seriju, potrebno je iste otkloniti.

Podaci koji se upoređuju sa podacima iz prethodnog mjeseca prezentiraju se i tumače u **desezoniranom** obliku. U suštini to znači da se serija raščlanjuje na tri komponente: trend, sezonsku i nepravilnu komponentu. Iz serije su uklonjeni uticaji različitog broja kalendarskih dana i uticaj sezone.

Kalendarsko i sezonsko podešavanje vrši se u Demetra aplikaciji (verzija 2.2) metodom TRAMO-SEATS na serijama mjesečnih podataka i u skladu sa smjernicama **ESS** (*European Statistical System*). Dodavanjem novih mjesečnih opservacija u seriji može dovesti do određenih promjena indeksa za prethodna razdoblja.

4.5.4. Metode podešavanja (desezoniranja) podataka

EU regulativa iz oblasti kratkoročnih poslovnih statistika zahtijeva da se pored originalnih (neprilagođenih) serija koje se šalju Eurostatu, dostavljaju i kalendarski prilagođene serije. Sezonsko prilagođavanje serija nije obavezno i provodi se na dobrovoljnoj bazi, ali Eurostat preferira da sezonsko prilagođavanje izvrše nacionalne statističke institucije.

U BiH se sezonsko i kalendarsko prilagođavanje vrši kombinacijom direktne i indirektna metode za nivo entiteta i BiH, korištenjem Demetra 2.2 aplikacije. Direktna metoda podrazumijeva da se sezonski prilagođavaju agregirane serije, dok se indirektnom metodom sezonski podešavaju komponente serija, a potom agregiraju na viši nivo. Za serije bez kalendarskog efekta, neprilagođene serije se šalju kao da su kalendarski prilagođene.

Kada god je moguće preporučeno je da se koristi indirektni metod. To znači da se na entitetskom nivou agregirane serije sastoje od najmanje dvije druge serije indirektno prilagođene (ukoliko se definisani nivo agregiranja serije sastoji od više komponenti). Sve ostale serije bit će direktno prilagođene budući da se podešavanje radi na agregiranom nivou, a ne za pojedine komponente. Na nivou BiH se sva podešavanja vrše indirektnom metodom, sumirajući prethodno sezonski i kalendarski prilagođene serije za nivo entiteta i Brčko Distrikta.

U sljedećoj tabeli prikazani su nivoi agregiranja podataka, radi transmisije Eurostatu, kao i korištene metode prilagođavanja:

Nivo agregiranja	Nivo entiteta, Brčko Distrikt	Komponente indirektnih metode	Nivo BiH	Komponente indirektnih metode
47	Indirektna	47.11, 47.19, 47.2, 47.3, 47.4, 47.5, 47.6, 47.7, 47.8, 47.9	Indirektna	Suma SA/WDA serija entiteta i Brčko Distrikta
47.11	Direktna		"-	"-
47.2	Direktna		"-	"-
47.11+ 47.2	Indirektna	47.11, 47.2	"-	"-
47.19	Direktna		"-	"-
47.4	Direktna		"-	"-
47.5	Direktna		"-	"-
47.6	Direktna		"-	"-
47.7	Direktna		"-	"-
47.8	Direktna		"-	"-
47.9	Direktna		"-	"-
47.4 + 47.5 + 47.6 + 47.7 + 47.8 + 47.9 + 47.19	Indirektna	47.19, 47.4, 47.5, 47.6, 47.7, 47.8, 47.9	"-	"-
47.73 + 47.74 + 47.75	Direktna		"-	"-
47.51 + 47.71 + 47.72	Direktna		"-	"-
47.43 + 47.52 + 47.54 + 47.59 + 47.63	Direktna		"-	"-
47.41 + 47.42 + 47.53 + 47.61 + 47.62 + 47.64 + 47.65	Direktna		"-	"-
47.3	Direktna		"-	"-
47 - 47.3	Indirektna	47.11, 47.19, 47.2, 47.4, 47.5, 47.6, 47.7, 47.8, 47.9	"-	"-

4.6. Periodičnost

Istraživanje trgovine na malo se provodi u redovnoj mjesečnoj dinamici u skladu sa zahtjevima EU-STS regulative. Rezultati istraživanja se objavljuju nakon isteka referentnog perioda, u skladu sa unaprijed definisanim kalendarom publikovanja. Rok za dostavu podataka Eurostatu je 30 dana (t+30) od završetka referentnog perioda za nivo detalja definisan paragrafom 3, Aneksa C, EU-STS regulative, a za dostavu podataka zahtjevanih paragrafom 2 je 60 dana (t+60) po završetku referentnog perioda.

4.7. Diseminacija podataka

Rezultati istraživanja trgovine na malo se izražavaju u obliku indeksa ili izračunatih stopa rasta u redovnoj mjesečnoj periodici u formi saopštenja za javnost na službenoj web stranici Agencije za statistiku BiH (www.bhas.ba) i web stranicama entitetskih zavoda (www.fzs.ba, www.rzs.rs.ba). U prethodnom periodu praksa je bila da se podaci prikupljaju i diseminiraju u apsolutnim vrijednostima. Planirano je da raspoloživi podaci budu dostupni i putem online baze podataka u vidu predefinisanih tabela sa kratkoročnim pokazateljima statistike trgovine na malo.

4.8. Planirane promjene u metodi izračuna indikatora

U nastojanju da se, što je moguće više, pojednostavi proces prikupljanja, obrade i publikovanja podataka planirane su različite aktivnosti. Prije svega razvoj IT platforme koja bi izvještajnim jedinicama omogućila elektronsko popunjavanje M KPS TRG 01 (CAWI) čime bi se značajno olakšao proces prikupljanja podataka. Također, planirano je daljnje unapređenje IT aplikacije u dijelu koji se odnosi na kontrolu i editovanje podataka, koja će omogućiti efikasniji uvid u podatke i njihovu obradu na nivou osnovnih varijabli (mikro-editing), ali i izvedenih podataka po različitim nivoima agregacije (makro-editing). Time bi se smanjio i eventualni broj grešaka nastalih pri unosu podataka, te ukazalo na moguće nedosljednosti pri analizi rezultata. Pored toga, planirano je da se poboljša ažurnost SPR-a, kao i kvalitet zapisa, posebno u sljedećim segmentima: šifra glavne djelatnosti preduzeća i informacije o sekundarnoj djelatnosti, ažurnosti raspoloživih podataka, uključivanje podataka o preduzetnicima, itd.

Zajednički cilj statističkih institucija u BiH jeste da se ispune i ostali zahtjevi Eurostata kako bi BiH postala ravnopravnom članicom evropskog statističkog sistema.

4.9. Revizija podataka

Saopštenja trgovine na malo koja se objavljuju u mjesečnoj periodici sadrže preliminarne podatke koji se odnose na prethodni mjesec. Prva redovna revizija podataka podrazumijeva da se pri publikovanju podataka za naredni mjesec revidiraju objavljeni podaci za prethodni mjesec (t-1) u skladu sa informacijama dostavljenim od strane izvještajne jedinice, te je moguće da se podaci objavljeni nakon revizije razlikuju od ranije objavljenih, preliminaranih podataka. U saopćenju je jasno naznačeno o kojim se podacima radi, tako da korisnici statističkih podataka mogu pravilno da ih tumače.

Druga redovna revizija prethodno publikovanih podataka je godišnja revizija, koja obuhvata sve nastale promjene podataka dostavljene nakon prve revizije, kako bi se osigurala tačnost objavljenih podataka.

Ukoliko se uvode novi statistički standardi i koncepti, vrše izmjene u metodologiji istraživanja koje značajno utiču na kvalitet dobivenih rezultata neophodno je izvršiti reviziju podataka. Time se osigurava dosljednost i uporedivost podataka ranijih historijskih serija i novih serija podataka zasnovanih na primjeni novih standarda i metodologije. O navedenim izmjenama podataka i razlozima korisnici će biti obaviješteni na prikladan i transparentan način u redovnim mjesečnim saopštenjima i drugim publikacijama za javnost kao i na web stranicama Agencije i entitetskih zavoda.

4.10. Zaštita podataka

Individualni podaci predstavljaju poslovnu tajnu i koriste se isključivo u statističke svrhe. Prilikom obavljanja svojih zadataka statističke institucije u BiH djeluju u skladu sa sljedećim zakonskim regulativama:

- Zakon o statistici Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“ broj 26/04 i 42/04);
- Zakon o zaštiti ličnih podataka Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH" broj 32/01);
- Zakon o statistici Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH“ broj 63/03 i 9/09);
- Zakon o slobodi pristupa informacijama u Federaciji Bosne i Hercegovine ("Službene novine Federacije BiH" broj 32/01);
- Zakon o statistici Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“ broj 85/03);
- Zakon o slobodi pristupa informacijama u Republici Srpskoj ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 20/01).

Navedena zakonska regulativa u BiH je usaglašena u pogledu zaštite povjerljivih podataka. U nastavku su navedeni članovi Zakonu o statistici BiH koji tretiraju ovu oblast:

Član 19.

Povjerljivi podaci prikupljeni u statističke svrhe ne smiju se koristiti u druge svrhe, osim ako to nije propisano drugačije ovim zakonom.

Član 23.

Podaci koji su prikupljeni, obrađeni i pohranjeni u svrhu izrade statističkih podataka Bosne i Hercegovine smatraju se povjerljivim ako je putem tih podataka moguće neposredno ili posredno identifikovati statističke jedinice, čime se otkrivaju pojedinačni podaci.

- Statistička jedinica se neposredno identifikuje putem naziva i adrese, odnosno putem zvanično dodijeljenog ili općepoznatog identifikacijskog broja.

- Posredna identifikacija je mogućnost utvrđivanja identiteta statističke jedinice putem dedukcije na osnovu podataka koji nisu navedeni u stavu 2. ovog člana. Kako bi se utvrdilo da li se statistička jedinica može posredno identifikovati, uzet će se u obzir sve mjere koje se na razuman način mogu koristiti da bi se identifikovala pomenuta statistička jedinica.

Član 26.

Statistički podaci Bosne i Hercegovine se ne smiju dostavljati korisnicima ukoliko sadrže ili otkrivaju povjerljive podatke. Grupe se sastoje od najmanje tri jedinice, a udio jedne jedinice u grupi ne smije preći 85%.

4.11. Međunarodna uporedivost podataka

Zahvaljujući usaglašenosti definicija osnovnih STS varijabli i korištene metodologije sa zahtjevima Eurostata, iz oblasti kratkoročnih poslovnih indikatora, omogućena je uporedivost podataka sa podacima zemalja EU. Primjenom nove klasifikacije djelatnosti KD BiH 2010 proces usaglašavanja je nastavljen, ali se i dalje poštivaju nacionalne potrebe i ograničenja nastale prilikom prikupljanja, obrade i objavljivanja podataka. Planirana je redovna mjesečna transmisija rezultata istraživanja trgovine na malo Eurostatu od 2014. godine.

PRILOZI

Prilog 1. Obrazac M KPS TRG 01⁷

BOSNA I HERCEGOVINA
AGENCIJA ZA STATISTIKU
BOSNE I HERCEGOVINE
 PODRUŽNICA/EKSPOZITURA BRČKO

БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА
АГЕНЦИЈА ЗА СТАТИСТИКУ
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ
 ЕКСПОЗИТУРА БРЧКО

Obrazac M KPS TRG 01

Zakon o Statistici BiH
 "Službeni glasnik BiH", br. 26/04 i 42/04

76100 BRČKO MIROSLAVA KRLEŽE BR. 1 Tel/Fax: +387 49 231 771, 231 770, 218 952 e-mail: statbd@bdcentral.net
 76100 БРЧКО МИРОСЛАВА КРЛЕЖЕ БР. 1 Тел/Факс: +387 49 231 771, 231 770, 218 952 e-mail: statbd@bdcentral.net

MJESEČNI IZVJEŠTAJ TRGOVINE NA MALO

za mjesec _____ 2014.

Obaveza podnošenja izvještaja zasniva se na članu 8. paragraf 2. e) Zakona o statistici BiH "Službeni glasnik BiH" br. 26/04 i 42/04. Odbijanje davanja podataka, davanje nepotpunih i netačnih podataka ili nedavanje podataka u propisanom sadržaju i roku povlači kaznene odredbe iz čl. 31. i 32. navedenog Zakona.
Obaveza statističkih institucija za zaštitu dostavljenih povjerljivih podataka temelji se na članu 19, stav 3 i stav 6 istog Zakona. Podatke prikupljene u statističke svrhe, statističke institucije ne smiju koristiti za druge namjene i objavljivati kao pojedinačne.

PODACI O PREDUZEĆU ZA KOJE SE PODNOSI IZVJEŠTAJ

- 1.) Naziv preduzeća _____
- 2.) Identifikacioni broj preduzeća _____
- 3.) Adresa _____ Telefon _____

 (šifra općine)
- 4.) Djelatnost po KD BiH 2010 _____

 (šifra djelatnosti)

Molimo da prije popunjavanja izvještaja pročitate Uputstvo

Tabela 1. Podaci o prometu i PDV-u

S1	Izveštajni mjesec	Ukupna vrijednost bez PDV-a, u KM	Iznos PDV-a, u KM
1	Promet u trgovina na malo ¹⁾	_____	_____
2	od toga ostvareno: (dio stavke 1)	u Federaciji BiH	_____
3		u Republici Srpskoj	_____
4	Promet od ostalih djelatnosti	_____	_____

¹⁾ u Tabeli 2 označite sa "x" onu grupu proizvoda trgovine na malo od koje je preduzeće ostvarilo najveći udio prometa u izvještajnom mjesecu

Rok za dostavu ovog izvještaja u Podružnicu/Ekspozituru Brčko: 10. u mjesecu

UKOLIKO NE RASPOLAŽETE EGZAKTNIM KNJIGOVODSTVENIM PODACIMA, MOLIMO DA DATE NAJBOLJU MOGUĆU PROCJENU

Prostor za komentar (molimo navedite objašnjenje za sva veća odstupanja u podacima u odnosu na predhodno izvještavanje):

Izveštaj popunio:

(upisati ime i prezime)

Datum: _____

Tel./Faks: _____

M.P.

Izveštaj odobrilo odgovorno lice: _____

E-mail: _____

⁷ Obrazac RZSRS sadrži polje o ostvarenom prometu u predizveštajnom mjesecu u Tabeli 1. i ne sadrži Tabelu 2. Ostvareni promet po grupama proizvoda u trgovini na malo.

Tabela 2. Ostvareni promet po grupama proizvoda u trgovini na malo

Označite sa "x" onu grupu proizvoda trgovine na malo od koje je preduzeće ostvarilo najveći udio prometa u izvještajnom mjesecu:

☐	11	Nespec.prodavnice pretežno prehrambenim proizv.	☐	63	Muzički i video zapisi
☐	19	Ostala trgovina na malo u nespec. prodavnicama	☐	64	Sportska oprema, oprema za ribolov i kampovanje
☐	21	Voće i povrće	☐	65	Igre i igračke
☐	22	Meso i mesni proizvodi	☐	71	Odjevni predmeti
☐	23	Ribe, morski plodovi i njihovi proizvodi	☐	72	Obuća i kožni proizvodi
☐	24	Hljeb, pecivo, tjestenine i slatkiši	☐	73	Farmaceutski proizvodi
☐	25	Alkoholna i bezalkoholna pića	☐	74	Medicinski preparati i ortopedska pomagala
☐	26	Duhanski proizvodi	☐	75	Parfemi, kozmetički i toaletni proizvodi
☐	29	Ostali prehrambeni proizvodi u spec.prodavnicama	☐	76	Cvijeće, sadnice, sjemenje, đubrivo kućni ljubimci i hrana za kućne ljubimce
☐	30	Motorna goriva i maziva			
☐	41	Računari, periferne jedinice i softver	☐	77	Satovi i nakit
☐	42	Telekomunikaciona oprema	☐	78	Ostala trgovina na malo novom robom u spec.prod.
☐	43	Audio i videooprema	☐	79	Trgovina na malo rabljenom robom u spec. prod.
☐	51	Tekstil	☐	81	Trgovina na malo na štandovima i pijacama hranom, pićima i duhanskim proizvodima
☐	52	Metalna roba, boje, staklo i ostali građ. materijal			
☐	53	Tepisi, ćilimi, zidne i podne obloge	☐	82	Trgovina na malo na štandovima i pijacama tekstilom, odjećom i obućom
☐	54	Električni aparati za domaćinstvo			
☐	59	Namještaj, rasvjeta i ostali proizv. za domaćinstvo	☐	89	Trgovina na malo na štand. i pijacama ostalom robom
☐	61	Knjige	☐	91	Trgovina na malo putem pošte,kataloga,interneta i TV
☐	62	Novine, časopisi, papirna roba i pisaći pribor	☐	99	Ostala trgovina na malo izvan prodavnica, štandova i pijaca

UPUTSTVO ZA POPUNJAVANJE IZVJEŠTAJA M KPS TRG 01

Mjesečno istraživanje trgovine na malo provodi se na osnovu Zakona o statistici BiH ("Službeni glasnik BiH" br. 26/04 i 42/04).

Izvještaj su dužna dostaviti sva izabrana preduzeća koja su prema glavnoj djelatnosti registrirana u djelatnost trgovine na malo (oblast 47 - KD BiH 2010), te preduzeća koja su prema glavnoj djelatnosti razvrstana u druge djelatnosti, ali obavljaju i djelatnost trgovine na malo. Preduzetnici nisu obuhvaćeni ovim istraživanjem.

Svi brojevi podaci se upisuju kao cijeli brojevi, bez decimala u KM.

U tabeli 1. podatke prikazati za nivo preduzeća i to za izvještajni mjesec.

Promet od trgovine na malo (bez PDV-a) – obuhvata vrijednost svih roba prodatih stanovništvu za ličnu upotrebu ili za upotrebu u domaćinstvu u posmatranom periodu.

Ukoliko preduzeće ima poslovne jedinice na teritoriji Federacije BiH ili Republike Srpske potrebno je da pored ukupnog prometa za nivo preduzeća posebno iskažete podatke koji se odnose na poslovne jedinice u entitetima.

Promet od ostalih djelatnosti – obuhvata vrijednost svih ostalih prodatih proizvoda i usluga na tržištu (trgovina na veliko, posredovanje u trgovini na veliko, ugostiteljstvo, transport i ostale djelatnosti). Ovaj podatak ispunjavaju samo preduzeća koji su prema glavnoj djelatnosti registrirani u djelatnostima trgovine na malo (oblast 47 - KD BiH 2010).

Poslovni subjekti koji su prema glavnoj djelatnosti registrirani izvan djelatnosti trgovine na malo prikazuju samo promet od trgovine na malo. **PDV** obuhvata porez na dodanu vrijednost koji je obračunat kupcu.

Prilog 2: Izvod iz Klasifikacije djelatnosti-KD BiH 2010 (oblast 47)

Oznaka Code	Djelatnost KD BiH 2010
47	Trgovina na malo isključujući motorna vozila i motocikle
47.11	Trgovina na malo hranom, pićem i duhanskim proizvodima u nespecijaliziranim prodavnicama
47.19	Ostala trgovina na malo u nespecijaliziranim prodavnicama
47.2	Trgovina na malo hranom, pićem i duhanskim proizvodima u s.p.
47.21	Trgovina na malo voćem i povrćem u specijaliziranim prodavnicama
47.22	Trgovina na malo mesom i mesnim proizvodima u specijaliziranim prodavnicama
47.23	Trgovina na malo ribom, ljuskarima i mekušcima u specijaliziranim prodavnicama
47.24	Trgovina na malo hljebom, proizvodima od brašna, kolačima i slatkišima u specijaliziranim prodavnicama
47.25	Trgovina na malo pićima u specijaliziranim prodavnicama
47.26	Trgovina na malo duhanskim proizvodima u specijaliziranim prodavnicama
47.29	Trgovina na malo prehrambenim proizvodima u specijaliziranim prodavnicama
47.3	Trgovina na malo motornim gorivima u specijaliziranim prodavnicama
47.30	Trgovina na malo motornim gorivima u specijaliziranim prodavnicama
47.4	Trgovina na informacijsko-komunikacijskom opremom u specijaliziranim prodavnicama
47.41	Trgovina na malo računarima, perifernim jedinicama i softverom u specijaliziranim prodavnicama
47.42	Trgovina na malo telekomunikacijskom opremom u specijaliziranim prodavnicama
47.43	Trgovina na malo audio i videoopremom u specijaliziranim prodavnicama
47.5	Trgovina na malo ostalom opremom za domaćinstvo u specijaliziranim prodavnicama
47.51	Trgovina na malo tekstilom u specijaliziranim prodavnicama
47.52	Trgovina na malo metalnom robom, bojama i staklom u specijaliziranim prodavnicama
47.53	Trgovina na malo tepisima, zidnim i podnim oblogama u specijaliziranim prodavnicama
47.54	Trgovina na malo električnim aparatima za domaćinstvo u specijaliziranim prodavnicama
47.59	Trgovina na malo namještajem, opremom za rasvjetu i ostalim proizvodima za domaćinstvo u specijaliziranim prodavnicama
47.6	Trgovina na malo proizvodima za kulturu i rekreaciju u specijaliziranim prodavnicama
47.61	Trgovina na malo knjigama u specijaliziranim prodavnicama

47.62	Trgovina na malo novinama, papirnom robom i pišaćim priborom u specijaliziranim prodavnicama
47.63	Trgovina na malo muzičkim i videozapisima u specijaliziranim prodavnicama
47.64	Trgovina na malo sportskom opremom u specijaliziranim prodavnicama
47.65	Trgovina na malo igrama i igračkama u specijaliziranim prodavnicama
47.7	Trgovina na malo ostalom robom u specijaliziranim prodavnicama
47.71	Trgovina na malo odjećom u specijaliziranim prodavnicama
47.72	Trgovina na malo obućom i proizvodima od kože u specijaliziranim prodavnicama
47.73	Apoteke
47.74	Trgovina na malo medicinskim preparatima i ortopedskim pomagalicama u specijaliziranim prodavnicama
47.75	Trgovina na malo kozmetičkim i toaletnim proizvodima u specijaliziranim prodavnicama
47.76	Trgovina na malo cvijećem, sadnicama, sjemenjem, gnojivom, kućnim ljubimcima i hranom za kućne ljubimce u specijaliziranim prodavnicama
47.77	Trgovina na malo satovima i nakitom u specijaliziranim prodavnicama
47.78	Trgovina na malo novom robom u specijaliziranim prodavnicama
47.79	Trgovina na malo rabljenom robom u specijaliziranim prodavnicama
47.8	Trgovina na malo na štandovima i tržnicama
47.81	Trgovina na malo hranom, pićem i duhanskim proizvodima na štandovima i tržnicama
47.82	Trgovina na malo tekstilom, odjećom i obućom na štandovima i tržnicama
47.9	Trgovina na malo izvan prodavnica, štandova i tržnica
47.91	Trgovina na malo putem pošte ili interneta
47.99	Ostala trgovina na malo izvan prodavnica, štandova i tržnica

Prilog 3. Prijevod Aneksa C (Trgovina na malo) Uredbe Vijeća (EU) o kratkoročnim poslovnim statistikama br. 1165/98**ANEKS C
TRGOVINA NA MALO****(a) Područje primjene**

Ovaj prilog se odnosi na djelatnosti navedene u oblasti 47 NACE-a Rev. 2

(b) Jedinica posmatranja

1. Jedinica posmatranja za sve varijable u ovom Aneksu je preduzeće.
2. O upotrebi ostalih jedinica posmatranja može odlučiti Komisija. Ove mjere, osmišljene da dopune nesusštinske elemente ove Uredbe, će biti usvojene u skladu sa regulatornim postupkom navedenim u članu 18(3).

(c) Popis varijabli

Statistike u ovom Aneksu ubuhvataju sljedeće varijable:

Varijabla	Naziv
120	Promet
210	Broj zaposlenih
220	Radni sati
230	Bruto plate i naknade
330	Deflator prodaje

1. Umjesto deflatora prodaje (br. 330) mogu se koristiti informacije o obimu prodaje (br. 123).
2. Počevši od prvog izvještajnog razdoblja, informacije o zaposlenim osobama (br. 210) se procjenjuju prema broju zaposlenika (br. 211). Ta procjena se dopušta za razdoblje od pet godina od datuma stupanja na snagu ove Uredbe. Ovaj period se može produžiti za najviše pet sljedećih godina, osim ako Komisija ne odluči drugačije. Ove mjere, osmišljene da dopune nesusštinske elemente ove Uredbe, će biti usvojene u skladu sa regulatornim postupkom navedenim u članu 18(3).
3. Države članice provode studije koje uspostavlja i pokreće Komisija nakon savjetovanja s državama članicama. Uzimajući u obzir koristi od prikupljanja podataka u odnosu na troškove prikupljanja i teret koji to prikupljanje predstavlja izvještajnim jedinicama, studije se provode se kako bi se:
 - a) procijenila izvedivost dostave tromjesečne varijable koja se odnosi na sate rada (br. 220) za Trgovinu na malo
 - b) procijenila izvedivost dostave tromjesečne varijable koja se odnosi na bruto plate i nadnice (br. 230) za Trgovinu na malo
 - c) utvrdila prikladna metodologija za prikupljanje podataka i izračun indeksa

Države članice Komisiji podnose izvještaje o rezultatima provedenih studija najkasnije do 11. augusta 2007.

Komisija će najkasnije do 11. avgusta 2008. odlučiti da li će se pozvati na član 17. tačku (b) i od bazne godine 2010. uključiti varijablu koja se odnosi na sate rada (br. 220) i varijablu koja se odnosi na bruto plate i naknade (br. 230). Ove mjere, osmišljene da dopune nesuštinske elemente ove Uredbe, će biti usvojene u skladu sa regulatornim postupkom navedenim u članu 18(3).

(d) Oblik

1. Sve varijable se dostavljaju u neprilagođenom obliku, ako su na raspolaganju.
2. Varijabla promet (br. 120) i varijabla obim prodaje (br. 123) također se dostavljaju u kalendarski prilagođenoj formi. Ukoliko i druge varijable pokazuju kalendarske efekte, države članice mogu i te varijable dostaviti u kalendarski prilagođenoj formi. Popis varijabli koje se dostavljaju u kalendarski prilagođenoj formi može biti izmijenjen od strane Komisije. Ove mjere, osmišljene da dopune nesuštinske elemente ove Uredbe, će biti usvojene u skladu sa regulatornim postupkom navedenim u članu 18(3).
3. Države članice mogu dodatno dostaviti desezonirane varijable, te u obliku trend indeksa. Samo ako države članice ne dostave podatke u ovim oblicima, Eurostat može proizvesti desezonirane serije i serije trend-indeksa za ove varijable.
4. Sve varijable dostavljaju se u obliku indeksa ili kao apsolutne vrijednosti.

(e) Izvještajno razdoblje

Primijeniti će se sljedeća izvještajna razdoblja:

Varijabla	Izvještajno razdoblje
120	mjesec
210	tromjesečje
220	tromjesečje
230	tromjesečje
330	mjesec

(f) Nivo raščlanjenosti

1. Varijabla promet (br. 120) i varijable deflator prodaje/obim prodaje (br. 330/123) dostavljaju se u skladu s nivoima raščlanjenosti podataka utvrđenim stavovima 2., 3. i 4. Varijabla koja se odnosi na broj zaposlenih osoba (broj 210) dostavlja se u skladu s nivoom raščlanjenosti podataka utvrđenim stavom 4. Varijabla radni sati (br. 220) i varijabla bruto plate i naknade (br. 230) se dostavljaju na naivou oblasti 47 NACE Rev. 2.

2. Detaljni nivo pregrupisanih razreda i grana iz NACE-a Rev. 2:

Razred 47.11

Razred 47.19

Grana 47.2

Grana 47.3

Zbir razreda (47.73, 47.74 i 47.75)

Zbir razreda (47.51, 47.71 i 47.72)

Zbir razreda (47.43, 47.52, 47.54, 47.59 i 47.63)

Zbir razreda (47.41, 47.42, 47.53, 47.61, 47.62, 47.64, 47.65, 47.76, 47.77 i 47.78)

Razred 47.91.

3. Agregirani nivoi pregrupisanja razreda i grana iz NACE-a Rev. 2:

Zbir razreda i grana (47.11 i 47.2)

Zbir razreda i grana (47.19, 47.4, 47.5, 47.6, 47.7, 47.8 i 47.9)

Oblast 47

Oblast 47, osim 47.3

4. Oblast 47

Oblast 47, osim 47.3

5. Države članice, čiji ukupni prihod u oblasti 47 klasifikacije NACE Rev. 2 u datoj baznoj godini čini manje od 1% ukupne vrijednosti Evropske zajednice, moraju dostaviti samo varijablu prometa (br. 120) i varijable za deflator prodaje/obim prodaje (br. 330/123) u skladu s nivoima raščlanjenosti podataka koji su utvrđeni stavom 3.

(g) Rokovi za dostavu podataka

1. Varijable prometa (br. 120) i deflator prodaje/obim prodaje (br. 330/123) dostavljaju se u roku od dva mjeseca za nivo raščlanjenosti koji su utvrđeni u stavu 2. u naslovu (f) ovog Aneksa. Za države članice, čiji ukupni prihod u oblasti 47 NACE-a Rev. 2 u datoj baznoj godini čini manje od 3% ukupne vrijednosti Evropske zajednice, rok za dostavu podataka može se produžiti za 15 dana.
2. Varijable prometa (br. 120) i deflatora prodaje/obima prodaje (br. 330/123) dostavljaju se u roku od jednog mjeseca za nivo raščlanjenosti koji je utvrđen u stavu 3. u naslovu (f) ovog Aneksa. Države članice mogu sudjelovati u varijabli za promet i varijablama za deflator prodaje/obim prodaje (br. 120 i 330/123) u skladu s raspodjelom u evropskom planu uzorkovanja, kako je utvrđeno tačkom (d) prvog podstava člana 4. stav 2. Uslovi raspodjele utvđuje Komisija. Ove mjere, osmišljene da dopune nesusštinske elemente ove Uredbe, će biti usvojene u skladu sa regulatornim postupkom navedenim u članu 18(3).
3. Varijabla koja se odnosi na broj zaposlenih osoba (br. 210) dostavlja se u roku od dva mjeseca po završetku izvještajnog razdoblja. Za države članice, čiji ukupni prihod u oblasti 47 NACE-a Rev. 2 u datoj baznoj godini čini manje od 3% ukupne vrijednosti Evropske

zajednice, taj se rok može produžiti za 15 dana. Varijabla radni sati (br. 220) i varijabla bruto plate i naknade (br. 230) se dostavlja u roku od tri mjeseca po završetku izvještajnog razdoblja.

(h) Pilot studije

Prioriteti pilot-studija su sljedeći:

1. osiguranje detaljnijeg raščlanjivanja po djelatnostima;
2. prikupljanje informacija o broju zaposlenika;
3. upotreba jedinice prema vrsti djelatnosti kao jedinice posmatranja;
4. prikupljanje kratkoročnih informacija o stvaranju (rođenju) i nestajanju (smrti) preduzeća.

(i) Prva izvještajna godina

Prvo izvještajno razdoblje za koje se trebaju dostaviti sve varijable jest januar 1998. za mjesečne podatke, te prvo tromjesečje 1998. za tromjesečne podatke.

Prvo izvještajno razdoblje za sve varijable koje se trebaju dostaviti prema NACE Rev. 2 jest januar 2009. za mjesečne podatke, te prvo tromjesečje 2009. za tromjesečne podatke.

Prvo izvještajno razdoblje za varijablu radni sati (br.220) i varijablu bruto plate i naknade (br.230) je ne kasnije od prvog tromjesečja 2010. ali uz efekte uvođenja bazne godine 2010. u 2013. godini.

(j) Prijelazno razdoblje

1. U skladu s postupkom iz člana 18. za varijablu broj zaposlenih osoba (br. 210) dopušta se prijelazno razdoblje od najviše tri godine. Prijelazno razdoblje može se produžiti na sljedeće dvije godine u skladu s postupkom iz člana 18.
2. U skladu s postupkom iz člana 18. za varijablu prometa (br. 120) na nivou detalja iz stava 3. područja F dopušta se prijelazno razdoblje od najviše dvije godine.
3. U skladu s postupkom iz člana 18. za varijablu prometa (br. 120) na nivou detalja iz stavova 2. i 4. područja F, te za varijablu deflatora prodaje/obima prodaje (br. 330/123) dopušta se prijelazno razdoblje od najviše pet godina nakon što ova Uredba stupi na snagu.
4. U skladu s postupkom predviđenim članom 18. za promjenu rokova za dostavu podataka za varijablu br. 210 može se utvrditi prijelazno razdoblje najkasnije do 11. avgusta 2006. godine.